



Funded by the
European Union

ORGANIZÁCIA SYSTÉMU MIGRÁCIE A AZYLU V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

PREHĽAD

POSLEDNÁ AKTUALIZÁCIA: JANUÁR 2024



ÚVOD

Dokument opisuje základnú organizáciu politik v oblasti migrácie a azylu štátnych príslušníkov tretích krajín (ŠPTK) v **Slovenskej republike (SR)** z hľadiska inštitúcií a ich vzájomných vzťahov. Prehľad vychádza z informácií, ktoré poskytla SR v **januári 2024**.



PREHĽAD INŠTITÚCIONÁLNEHO A LEGISLATÍVNEHO RÁMCA

INŠTITUCIONÁLNY KONTEXT

Politiky a opatrenia v oblasti migrácie a medzinárodnej ochrany ŠPTK sú v SR v pôsobnosti najmä týchto troch ministerstiev:

- Ministerstva vnútra SR (MV),
- Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVR), a
- Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (MZVEZ).

MV tvorí a implementuje politiky v oblasti riadenia hraníc, legálnej a neregulárnej migrácie vrátane boja proti prevádzacstvu, ako aj v oblasti medzinárodnej ochrany, štátneho občianstva, návratov a boja proti obchodovaniu s ľuďmi. Svoju agendu vykonáva predovšetkým cez:

- Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, ktorý je zodpovedný najmä za kontrolu hraníc, vízovú prax, vstup, výstup,

pobyt, kontroly a návraty cudzincov, ako aj za boj proti obchodovaniu s ľuďmi, neregulárnej migrácii a prevádzacstvu. Analyzuje tiež riziká a cestovné doklady, publikuje štatistiky a realizuje niektoré úlohy v súvislosti s azylovým procesom a Dublinským nariadením.

Po vypuknutí vojny na Ukrajine začal úrad zodpovedať najmä za registráciu dočasného útočiska. Aj za týmto účelom sa zriadili veľkokapacitné centrá.

- Migračný úrad, ktorý zodpovedá za prijímanie a základnú starostlivosť o žiadateľov o udelenie azylu v azylových zariadeniach, rozhoduje o udelení medzinárodnej ochrany (t.j. azylu a doplnkovej ochrany) ako prvostupňový správny orgán, implementuje Dublinské nariadenie, analyzuje informácie o krajinách pôvodu, publikuje štatistiky a koordinuje tvorbu migračnej politiky štátu. Cez mimovládne organizácie (v súčasnosti Slovenská humanitná rada) zabezpečuje aj doplnkovú starostlivosť pre žiadateľov o udelenie azylu a spolupodieľa sa na integrácii osôb s udelenou medzinárodnou ochranou.

Aj po vypuknutí vojny na Ukrajine úrad rozhoduje o poskytnutí dočasného útočiska v osobitných prípadoch (pri narodení dieťaťa a u osôb, ktoré prišli bez dokladov), a vyznačuje zánik dočasného útočiska vrátane zániku jeho zrušením. V azylových zariadeniach a integračnom stredisku sú ubytované aj osoby s dočasným útočiskom, poskytuje sa im

strava a vybrané služby v spolupráci s mimovládnyimi a medzinárodnými organizáciami.

- Sekcia krízového riadenia v oblasti migrácie zodpovedá za núdzové ubytovanie. Po vypuknutí vojny na Ukrajine pripravila kontingenčný plán v súvislosti s hromadným prílevom obyvateľov Ukrajiny na územie SR a zriadila koordinačný štáb so zastúpením viacerých ministerstiev.

Od vypuknutia vojny na Ukrajine MV poskytuje príspevky za ubytovanie odídencov pre fyzické a právnické osoby, ktoré nepodnikajú v oblasti ubytovania.

Na jeseň 2023 vznikla pozícia poradcu ministra vnútra pre vnútornú bezpečnosť, ktorého agenda sa týka aj neregulárnej migrácie.

MV je tiež Riadiacim orgánom Fondov pre oblasť vnútorných záležitostí pre roky 2021-2027, ktorý zahŕňa Fond pre azyl, migráciu a integráciu (AMIF), Fond pre vnútornú bezpečnosť (ISF) a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku (BMVI). Rovnako zastáva funkciu Zodpovedného orgánu Fondov pre oblasť vnútorných záležitostí na roky 2014 – 2020.

MPSVR koordinuje pracovnú migráciu, národnú integračnú politiku a Medzirezortnú expertnú komisiu pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov (MEKOMIC). Vypracováva právne predpisy o sociálnej starostlivosti a zamestnávanií cudzinčov a kritériá vstupu jednotlivých kategórií ŠPTK na trh práce SR. Má tiež v kompetencii starostlivosť o maloletých bez sprievodu. Do pôsobnosti MPSVR patrí:

- Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré koordinuje 46 úradov práce rozhodujúcich okrem iného o pracovných povoleniach pre ŠPTK, vedie ústrednú evidenciu a štatistiky o zamestnávanií cudzinčov, a zabezpečuje starostlivosť o maloletých bez sprievodu,
- a Národný inšpektorát práce, ktorý sa spolu s ÚHCP P PZ podieľa na opatreniach proti nelegálnemu zamestnávaniu a zlým pracovným podmienkam cudzinčov na Slovensku.

Po vypuknutí vojny na Ukrajine ministerstvo rozšírilo okruh finančnej a nefinančnej pomoci a podpory pre odídencov, pre maloletých bez sprievodu a rodiny. Zabezpečilo okamžitý prístup na trh práce, rozšírilo služby

zamestnanosti pre odídencov a podporovalo zvyšovanie ich zamestnateľnosti.

MZVEZ v rámci konzulárnej agendy vydáva víza a prijíma žiadosti o udelenie pobytu či štátneho občianstva pre cudzincov cez konzuláty a veľvyslanectvá SR. Koordinuje rozvojovú spoluprácu a humanitárnu pomoc SR. Vytvára partnerstvá s krajinami pôvodu neregulárnych migrantov a pomáha (potenciálnym) núteným migrantom v iných krajinách. MZVEZ zodpovedá za vonkajšiu dimenziu migrácie. Po vypuknutí vojny na Ukrajine ministerstvo začalo zodpovedať najmä za nadviazanie a zintenzívnenie spolupráce s medzinárodnými organizáciami, ktoré pomáhajú utečencom, a za kontakty s krajinami mimo EÚ pri repatriáciách ich občanov, ktorí utiekli do SR z Ukrajiny.

Ministerstvo dopravy začalo po vypuknutí vojny na Ukrajine okrem nájomného bývania pre cudzincov zastrešovať aj oblasť bývania pre ľudí s dočasným útočiskom formou poskytovania príspevkov za ubytovanie odídencov právnickým a fyzickým osobám podnikajúcim podľa osobitného predpisu (tzv. podnikateľským subjektom). V rámci koordinácie preplácania príspevkov spolupracuje s MV SR pri overovaní oprávnenosti poskytnutia príspevku.

Ministerstvo zdravotníctva pokrýva oblasť zdravotnej starostlivosti cudzinčov. Po vypuknutí vojny na Ukrajine začalo pre odídencov zastrešovať právny rámec poskytovania neodkladnej a potrebnej zdravotnej starostlivosti a nastavovať zjednodušenie vstupu ukrajinských zdravotníckych pracovníkov do systému SR vrátane uznávania ich zdravotníckych kvalifikácií. Psychologickú pomoc aj v súvislosti s vojnou poskytujú mimovládne organizácie (IPČKO, Modrý anjel / tím krízovej intervencie, Liga za duševné zdravie) na základe memoranda o spolupráci z roku 2022, do konca septembra 2023 aj Národná linka na podporu duševného zdravia.

Ministerstvo školstva zodpovedá najmä za vzdelávanie cudzinčov, ich integráciu do vzdelávacieho systému SR a uznávanie ich vzdelania a odborných kvalifikácií. Po vypuknutí vojny na Ukrajine vytvorilo podporné materiály a webináre na pomoc s adaptáciou odídencov do škôl v SR. Pripravovalo pre nich tiež kurzy slovenčiny a vedie evidenciu o počte odídencov zaradených alebo prijatých do škôl.

Medzirezortná koordinácia migračnej a integračnej politiky SR sa realizuje v rámci týchto platforiem:

- Riadiaci výbor pre migráciu, integráciu a inklúziu cudzincov, ktorý koordinuje Migračný úrad MV SR a ktorý sa v roku 2022 aj v dôsledku vojny na Ukrajine premenoval a reštrukturalizoval,
- Medzirezortná expertná komisia pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov (MEKOMIC), ktorá je poradným orgánom ministra práce, sociálnych vecí a rodiny, a
- Riadiaci výbor pre implementáciu európskeho integrovaného riadenia hraníc, ktorý vznikol koncom roka 2022 a má koordinovať plnenie úloh obsiahnutých v príslušnej národnej stratégii na roky 2023 až 2026 (pozri nižšie).

Ďalšími zodpovednými štátnymi inštitúciami sú:

- Centrum právnej pomoci, ktoré poskytuje bezplatnú právnu pomoc a zastupovanie v azylových veciach, v konaniach o administratívnom vyhostení alebo zaistení ŠPTK či žiadateľa o udelenie azylu. Právnu pomoc v týchto veciach poskytuje aj v konaní pred súdom v správnom súdnictve a v konaní pred Ústavným súdom SR. Po vypuknutí vojny na Ukrajine centrum poskytuje pomoc aj ľuďom z Ukrajiny vo svojich kanceláriách a konzultačných pracoviskách (do konca roka 2023 aj vo veľkokapacitných centrách v Bratislave a Michalovciach).
- Verejný ochranca práv, ktorý ako nezávislý orgán SR chráni základné práva a slobody osôb vrátane cudzincov v konaní pred orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom.
- Štatistický úrad SR, ktorý harmonizuje číselné informácie o cudzincoch so štandardmi EÚ, OSN a dokumentmi schválenými vládou SR, a koordinuje sa s Eurostatom. Spracúva tiež údaje o zahraničnej migrácii a organizuje sčítanie obyvateľov, ktoré je základom pre spracovanie štatistík obyvateľstva medzi dvomi sčítaniami.

Krajské sudy a Najvyšší súd SR preskúmavajú zákonnosť rozhodnutí migračného úradu a orgánov v pôsobnosti ÚHCP P PZ.

Na svojom území SR v oblasti migrácie spolupracuje s týmito medzinárodnými medzivládnyimi organizáciami:

- Medzinárodnou organizáciou pre migráciu (IOM), ktorá okrem iného poskytuje poradenstvo ŠPTK cez Migračné informačné centrum IOM, implementuje Program asistovaných dobrovoľných návratov a reintegrácií (AVRR), a koordinuje Európsku migračnú sieť (EMN) na Slovensku.
- Úradom Vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR), ktorý má právo na prístup k žiadateľovi o azyl a s jeho súhlasom aj ku konaniu o azyle.

Po vypuknutí vojny na Ukrajine zriadili na Slovensku svoje kancelárie UNHCR, Detský fond OSN (UNICEF) a Medzinárodná federácia Červeného kríža a Červeného polmesiaca (IFRC). Svoju prítomnosť na Slovensku posilnila aj kancelária Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO). Všetky spomínané organizácie sa začali venovať rôznym formám pomoci pre ľudí utekajúcich z Ukrajiny. Svoje aktivity koordinujú na pravidelných pracovných skupinách a medziinštitucionálnych stretnutiach.

Aktívnymi neziskovými organizáciami na Slovensku v oblasti migrácie boli aj v roku 2023 najmä Centrum pre výskum etnicity a kultúry, Človek v ohrození / Človek v tísni, Liga za ľudské práva, Mareena, Marginal, Nadácia Milana Šimečku, Nitrianska komunitná nadácia/COMIN, Slovenská humanitná rada a Slovenská katolícka charita. Po vypuknutí vojny na Ukrajine začali tieto asistovať utečencom z Ukrajiny spolu s ďalšími neziskovými organizáciami (napr. Adra, Asociácia samaritánov SR, Evanjelická diakonia ECAV na Slovensku, IPčko, Liga za duševné zdravie, Maltézska pomoc Slovensko, Slovenský Červený kríž, Slovenský skauting, Tenenet).

PRÁVNY RÁMEC

SR vychádza v oblasti migrácie z niekoľkých strategických dokumentov:

- ✓ Migračná politika SR s výhľadom do roku 2025 (2021),
- ✓ Plán obnovy: Komponent 9 – Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania vedy, výskumu a inovácií, Komponent 10 – Lákavosť a udržanie talentov, Komponent 16 – Boj proti korupcii a ochrana obyvateľstva (2021),
- ✓ Integračná politika SR (2014),

- ✓ Stratégia pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike (2018),
- ✓ Stratégia hospodárskej politiky do roku 2030 (2018),
- ✓ Národná stratégia európskeho integrovaného riadenia hraníc na roky 2023 až 2026 (2022),
- ✓ Celoštátna stratégia podpory a ochrany ľudských práv (2015).

Zákony relevantné pre oblasť migrácie a medzinárodnej ochrany schvaľuje Národná rada SR (parlament). Ide najmä o:

- ✓ zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov, ktorý okrem iného upravuje vstup cudzincov, ich pobyt a základné práva a povinnosti, či vyhostenie,
- ✓ zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti, ktorý reguluje zamestnávanie cudzincov, a
- ✓ zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle, ktorý okrem iného upravuje konanie o azyle a ustanovuje postup pri poskytovaní dočasného útočiska.

Ďalšie zákony sa zaoberajú napr. odbornou kvalifikáciou, občianstvom, nelegálnou prácou a nelegálnym zamestnávaním, zdravotnou starostlivosťou a pod.

Po vypuknutí vojny na Ukrajine SR prijala:

- ✓ viacero zákonov, tzv. Lex Ukrajina, ktoré upravujú právny status a inklúziu ľudí prichádzajúcich do SR z Ukrajiny (napr. poskytovanie dočasného útočiska aj bez rozhodnutia Rady EÚ, poskytovanie príspevku za ubytovanie odídencom, opatrenia v sociálnej oblasti ako poskytovanie dávky v hmotnej núdzi, príspevkov na dieťa, zriaďovanie tzv. detských skupín; uznávanie predchádzajúceho vzdelania, poskytovanie zdravotnej starostlivosti a prístup na trh práce) a
- ✓ Kontingenčný plán SR pre riešenie mimoriadnej situácie pre obdobie október 2022 – marec 2023 (2022) a jeho aktualizáciu na obdobie júl – december 2023 (2023).

Na medzinárodnej úrovni vznikol dokument:

- Regionálny plán reakcie na utečencov pre situáciu na Ukrajine január – december 2023 [Ukraine Situation Regional Refugee Response Plan January – December 2023] (január 2023),

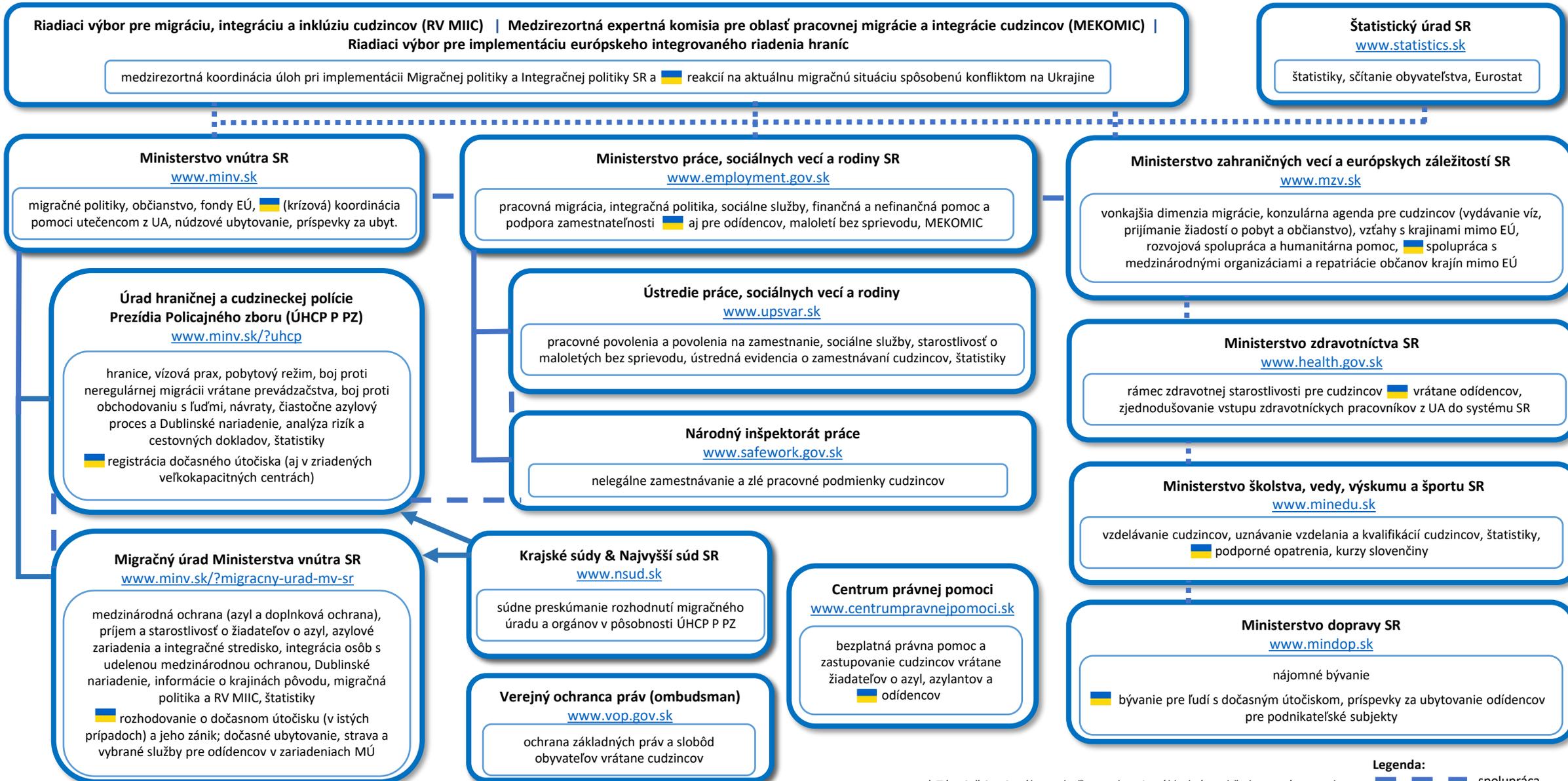
ktorého koordinátorom a autorom je UNHCR v spolupráci s ďalšími agentúrami OSN a SR.

Z dvoch strategických, právne nezáväzných dokumentov, ktoré OSN v roku 2018 prijala pre oblasť migrácie a utečenectva, SR podporila Globálny kompakt alebo Globálny rámec o utečencoch [Global Compact on Refugees]. Ku Globálnemu kompaktu alebo Globálnemu rámcu o bezpečnej, riadenej a legálnej migrácii [Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration] sa SR nepripojila.



INŠTITUCIONÁLNA TABUĽKA

Aktuálna inštitucionálna tabuľka tvorí prílohu tohto prehľadu.



* Táto inštitucionálna tabuľka poskytuje základný prehľad o systéme azylu a migrácie v SR k januáru 2024 a nepredstavuje jeho kompletnú štruktúru.

Legenda:
 spolupráca
 koordinácia
 iný vzťah